

Poliisihallitus
Poliisiammattikorkeakoulu
Helsingin yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta
Itä-Suomen yliopisto, lääketieteen laitos
Oulun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta
Tampereen yliopisto, lääketieteen yksikkö
Turun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta

Asia: Poliisien ja lääkäreiden peruskoulutuksessa varmistettava osaaminen lapsen kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa (laki lapsiasiavaltuutetusta 1221/2004). Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59–60/1991), joka on Suomessa lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsen oikeuksien yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan lapsi ole saavuttanut täysi-ikäisyyttä aikaisemmin (1 artikla). Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu ilmaisee huolensa lapseen kohdistuvan väkivallan ja kaltoinkohtelun tunnistamiseen sekä lapsen kohtaamiseen liittyvistä puutteista lapsen avunsaamisen kannalta avainasemassa olevien poliisiviranomaisten ja lääkäreiden peruskoulutuksessa.

Poliisit, lääkärit ja hammaslääkärit ovat avainasemassa lapsen oikeuksien turvaamiseksi ja lapsen suojaamiseksi väkivallalta ja sen uhalta.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että poliisien, lääkäreiden ja hammaslääkäreiden peruskoulutuksessa on varmistettava kyseisten ammattiryhmien perustiedot ja -taidot, jotka liittyvät lapsen kohtaamiseen, lapseen kohdistuvan väkivallan ja kaltoinkohtelun tunnistamiseen, lapsen auttamiseen näissä tilanteissa sekä viranomaisyhteistyön käynnistämiseen ja toteuttamiseen. Koko valtakunnan tasolla on varmistettava riittävät, ammattitaitoiset resurssit lasten suojelemiseksi ja auttamiseksi heihin kohdistuvalta väkivallalta tai sen uhalta.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan lapsella on oikeus elämään sekä henkiinjäämisen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti (6 artikla). Suomi sopimusvaltiona on sitoutunut ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa (19 artikla). Lapsella on oikeus suojeluun kaikenlaiselta seksuaaliselta tai muulta hänen hyvinvointiaan uhkaavalta hyväksikäytön muodolta (artiklat 34-36).

Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä lastensuojelulain (417/2007) ilmoitusvelvollisuutta koskeva 25 § muuttuu 1.4.2015 alkaen. Ilmoituskynnystä madalletaan siten, että ilmoitusvelvollisten viranomaisten on ilmoitettava lapseen kohdistuneesta fyysisen väkivallan epäilystä myös suoraan poliisille, lastensuojeluilmoituksen lisäksi. Ilmoitusvelvollisuus koskee jatkossa rikoslain (39/1889) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädettyjä tekojen lisäksi 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädettyjä tekoja, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Sosiaalihuoltolain uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä suositellaan, että ilmoitusvelvolliset tahot ovat tarvittaessa yhteydessä poliisiin harkitessaan, ovatko ilmoituksen tekemiseen velvoittavat olosuhteet kyseisessä tapauksessa olemassa. Konsultointi ei edellytä ilmoittamaan vielä kyseessä olevan henkilön nimeä, joten se madaltaa ilmoittamiskynnystä ja nopeuttaa tiedonkulkua ja toisaalta ehkäisee väriä ilmoitusten tekoa.

Uudistus on erittäin tärkeä ja sen avulla voidaan suojella lasta väkivallalta entistä paremmin ja varhaisemmassa vaiheessa. Uudistus tulee mitä todennäköisimmin lisäämään poliisille tehtäviä ilmoituksia sekä edellä mainittua poliisin konsultointia muille ilmoitusvelvollisille. Riittävien ja osaavien resurssien määrä tulee varmistaa sekä neuvontaan että lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaa. Lapsen edun mukaista on, että epäily lapseen kohdistuneesta väkivallasta tutkitaan mahdollisimman matalalla kynnyksellä tutkintaan koulutetun poliisiviranomaisen toimesta. Toisaalta ammattitaitoinen ja tehokas esiselvitys turvaa sen, ettei ketään epäillä turhaan rikoksesta. Myös tämä on lapsen edun mukaista, erityisesti, jos kyse on lapsen perheenjäsenestä.

Lapsen edun mukaista on, että lapseen kohdistuva väkivalta, myös sen lievemmissä muodoissa, tulee tutkittavaksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Laissa lieväksi määritelty väkivalta voi olla lapselle kokemus vakavammasta väkivallasta. Lieväkin pahoinpitelyä tutkittaessa voi tulla esiin myös vakavampia väkivallan tekoja. Kaikilla aikuisilla on velvollisuus puuttua lapseen kohdistuvaan väkivaltaan tai epäilyyn siitä. Lasten kaltoinkohtelun ilmitulo ja tekojen tutkinta edellyttävät lasten kanssa toimivilta ammattihenkilöiltä taitoa kuunnella ja kuulla lasta, kaltoinkohtelun tunnistamiseen liittyvää osaamista ja tietoa lapsiin kohdistuviin rikoksiin liittyvistä erityispiirteistä. Kaikissa prosessin vaiheissa, epäilyn heräämisestä tutkintaan asti, on varmistettava lapsen oikeuksien toteutuminen.

Jokaisella poliisilla tulisi olla perustiedot lapsen oikeuksista sekä lasten kanssa työskentelyyn liittyvistä eri viranomaisten rooleista ja vastuista. Poliisilla, joka kohtaa työssään lapsia esimerkiksi kotihälytysten yhteydessä, tulee olla riittävät tiedot ja taidot tunnistaa lapseen kohdistunut lievinkin väkivalta ja puuttua tilanteeseen, jos pienikin epäily lapseen kohdistuvasta väkivallasta tai sen uhasta herää. Poliisilla tulee olla riittävästi tietoa ja osaamista, jotta poliisille tulevat ilmoitukset lapseen kohdistuvasta väkivallasta tai sen epäilystä, mukaan lukien lievemmat pahoinpitelyt, käsitellään nopeasti ja tehokkaasti, lasta kuunnellen ja kuullen, lapsen edun mukaisesti.

Perustaidot tulee olla jokaisella poliisilla, huolimatta siitä, että esitutkintalain (805/2011) mukaan lapsiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet tulisi mahdollisuuksien mukaan antaa tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille. Edellä mainitun toteutuminen edellyttää, että poliisien perustutkintoon sisällytetään perusasiat lapsen oikeuksista ja lapsen kanssa työskentelystä, lapsen kohdistuvan väkivallan tunnistamisesta ja tutkinnasta, lapseen kohdistuvien väkivaltarikosten tutkintaa liittyvistä erityispiirteistä sekä lastensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta ja muusta viranomaisyhteistyöstä.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan tai sen uhan tunnistaminen ja lapsen kohtaaminen näissä tilanteissa on oltava osa jokaisen lääkärin, myös hammaslääkärin, perusopintoja. Lääkärit kohtaavat lapsia lastenneuvoloissa, terveyskeskuksissa, sairaalan poliklinikoilla, kouluterveydenhuollossa tai yksityisvastaanotollaan. Määräaikaaisia suun terveystarkastuksia ja kunnan järjestämää lasten hammashuoltoa toteuttavat hammaslääkärit kohtaavat kattavasti lapset useassa ikäluokassa. Tutkimusten mukaan erityisesti perusterveydenhuollossa väkivallan tunnistamisessa on merkittäviä puutteita.

On tärkeää, että jokainen lasta hoitava lääkäri ja hammaslääkäri osaa kohdata lapsen, tunnistaa lapsen hädän ja auttaa välittömästi, jos epäily väkivallan uhriksi joutumisesta herää. Lääkärien on tunnettava lapsen oikeudet sekä lastensuojelulain mukaisen ilmoitusvelvollisuuden ja muun viranomaisyhteistyön sisältö.

Pyydämme kohteliaimmin jakelussa mainituilta tahoilta (Poliisihallitus, Poliisiammattikorkeakoulu, Helsingin yliopiston lääketieteellinen tiedekunta, Itä-Suomen yliopiston lääketieteen laitos, Oulun yliopiston lääketieteellinen tiedekunta, Tampereen yliopiston lääketieteen yksikkö ja Turun yliopiston lääketieteellinen tiedekunta) selvitystä siitä, miten jatkossa turvataan perusopinnoista valmistuvien henkilöiden riittävä osaaminen lapseen kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi lapsen edun ja oikeuksien edellyttämällä tavalla. Pyydämme toimittamaan selvityksen 27.3.2015 mennessä osoitteeseen lapsiasiavaltuutettu@oikeus.fi. Vastauksia hyödynnetään lapsiasiavaltuutetun raportoidessa YK:n lapsen oikeuksien komitealle YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanosta Suomessa.

Jyväskylässä 27.2.2015

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies, lapsiasiavaltuutetun toimisto

Noora Ellonen
Asiantuntijajäsen, Lapsiasianeuvottelukunta

JAKELU:

Poliisihallitus
Poliisiammattikorkeakoulu
Helsingin yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta
Itä-Suomen yliopisto, lääketieteen laitos
Oulun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta
Tampereen yliopisto, lääketieteen yksikkö
Turun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta

TIEDOKSI:

Sisäministeriö, poliisiosasto
Sosiaali- ja terveysministeriö
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
Suomen Lääkäriliitto
Suomen Hammaslääkäriliitto